

Alojzij Pavel Florjančič

TULLINSKE REMINISCENCE

Lansko leto 2019 smo se kot ekipa Pasijonskega vetra z Andrejo, Sandijem in Jožico udeležili letnega kongresa Europassiona v francoskem Tullinsu. Na zasedanju smo predstavili zgodovino pasijonov v Sloveniji, še zlasti v novejšem času, s poudarkom na Škofjeloškem pasijonu. Spregovorili smo o njegovi zaščiti, negovanju duhovnega izročila Romualdove mojstrovine, o potrditvi primordinalne vloge škofjeloških kapucinov pri tem ter o novem slovenskem pasijonskem združenju, Pasijonskem vetru, *Ventus passionis*. Iz spoštovanja do gostiteljev smo referat prebrali v francoskem jeziku. Takega objavljamo v nadaljevanju.

PASSION, SIGNE DES TEMPS¹

(Passion, signum temporis)

Les Jeux de la Passion en Slovénie

Le peuple slovène formant une nation peu nombreuse à la croisée des mondes romains, germaniques, hongrois et ottomans, n'aurait pas pu être préservé au cours des siècles que par l'inculturation chrétienne. La passion, la souffrance du Christ, en a joué un rôle crucial depuis le Xe siècle. Jusqu'aux réformes de Empereur Marie-Thérèse d'Autriche et Empereur Joseph II. dans la seconde moitié du 18ème siècle, les Jeux de la Passion se jouèrent à Ljubljana, à Železna Kapla /Eisenkappel/, à Tržič, à Laško, à Novo mesto, à Škofja Loka et peut-être aussi ailleurs. En dehors du diocèse de Ljubljana, à la périphérie du territoire slovène, les passions se déroulèrent au moins jusqu'au début du XXe siècle.

En Slovénie, les Jeux de la Passion sont de nos jours un bon signe du temps, un marqueur de temps, une sorte de papier de tournesol. Au cours des cent dernières années, nous fûmes particulièrement mis à l'épreuve et menacés par deux régimes totalitaires voisins, le fascisme et le nazisme, et après la Seconde Guerre mondiale depuis le régime communiste national. L'organisation des Jeux de la Passion n'était pas autorisée sous le régime communiste.

Après la chute du mur de Berlin et les changements démocratiques dans notre pays, nous avons commencé à rejouer les Jeux de la Passion. Le premier était le Processus /Juda, Kajfa, Pilat/ de Ivan Mrak, qui a été joué en 1992/1993

¹ *Pasijon, znamenje časa*, referat Pasijonskega vetra na 35. Kongresu Evropasijona v Tullinsu, 10. maja 2019.

à Mengeš. Ce dernier a été joué à plusieurs reprises dans différentes villes à travers la Slovénie. Ensuite, onze Jeux de la Passion ont été créés. Parmi eux, nous voudrions souligner la Passion de Razborje, qui a été largement mis en scène de 1998 à 2007, et la Passion de Ribnica, qui a commencé à être mise en scène en 2007 et qui est jouée chaque année au temps pascal. Ils ont été joués à Velike Lašče, Kočevje, Logatec, Škofja Loka et Sodražica. C'est une passion moderne et actuelle avec la musique d'auteur moderne et avant tout très dynamique. Elle a un avenir! Dans les églises des monastères, les capucins ont joué les Jeux de la Passion du Christ à partir de l'année 1981 jusqu'à nos jours, à Škofja Loka, au village de Štepanja vas, à Maribor et à Vipavski križ.

En 1999, à la ville de Škofja Loka, nous avons réussi à mettre en scène l'exigeante la Passion de Škofja Loka (ci-après dénommée la PDŠ), qui avait déjà été mise en scène en 1936, 1937. C'est l'une des dernières passions baroques en Europe, écrite en 1721, mais elle est préservée dans le scénario complet de mise en scène, avec les didascalies et toutes les répliques. Il est nécessaire de souligner que la PDŠ est le premier texte dramatique slovène conservé. Au niveau du genre dramatique, elle se rapproche aux représentations scénographiques des processions et aux pièces de théâtre simultanées aux éléments de jeux religieux médiévaux, des processions triomphales, des moralités, différents types de cavalerie et d'anges, une richesse unique des Jeux de la Passion. Chaque mise en scène est très exigeante. Environ un millier de bénévoles de la région de l'ancien territoire des évêques de Freising réunissent la population de quatre municipalités et l'encouragent à s'engager dans une vie active, spirituelle, religieuse, culturelle et sociale. Les spectacles eurent lieu en 2000, 2009 et 2015. Le prochain spectacle aura lieu en 2021. La passion est jouée tous les six ans.

Depuis 2006, la Société des musées de Škofja Loka a publié le journal annuel Les Contributions de la Passion (en slovène : Pasijonski doneski). Ils comprennent des thèmes culturels, spirituels et autres, ainsi que différents articles littéraires, théâtraux et artistiques des jeux de la Passion de Škofja Loka, d'autres pièces de la Passion de Slovénie et de la Passion du groupe «Europassion».

En 2011, des joueurs de passion slovènes de différentes villes de la passion slovène ont commencé à se rencontrer à Škofja Loka et à échanger leurs expériences. De nombreux membres du groupe appelé »Ventus Passionis« (Le Vent de la Passion) ont été très actifs au cours des presque dix années de préparation de la documentation nécessaire. En décembre 2016, La Passion de Škofja Loka a été inscrite sur la liste du patrimoine culturel immatériel de l'UNESCO.

En juillet 2018, le monastère des Capucins Škofja Loka a été enregistré comme titulaire de l'héritage spirituel de la Passion de Škofja Loka Passion inscrite au registre du patrimoine culturel immatériel de la Slovénie. Le vent de la passion

et le monastère des Capucins, ainsi que la municipalité co-titulaire, Škofja Loka, constituent la base de l'équilibre pour la mise en scène de la future passion de Škofja Loka. Les capucins de Škofja Loka sont les gardiens spirituels des jeux de la passion de Škofja Loka et, à ce titre, les liens qui unissent tous les acteurs passionnés de Slovénie.

V francoščino prevedla Agneza Florjančič.

JE VOUS DONNE LA TERRE²

(Izročam vam zemljo)

Nepoln mesec po požaru pariške Notre-Dame se je loška pasijonska delegacija udeležila letnega kongresa Europassion v francoskem mestecu Tullins. Pasijonske igre v Franciji niso tako samoumevne, predvsem pa ne množične, kot so na primer v Španiji, Italiji, Avstriji ali Nemčiji. Glede tega, kakor tudi glede sekularizacije smo si Slovenija in Francija kar podobni. Obojim uprizarjanje pasijonov zdravi dušo in družbo. Mislim, da je to dobra pot.

Sprejem in slovo naj bi imeli v festivalni dvorani tamkajšnje osnovne šole, ki pa je, verjeli ali ne, malo pred našim prihodom, tudi pogorela! »*Notre maison commune brule et nous regardon ailleurs*« (Naša skupna hiša gori, mi pa gledamo proč). S temi besedami je francoski predsednik Jacques Chirac že leta 2002 nagovoril udeležence generalne skupščine Organizacije združenih narodov (OZN) v New Yorku, kjer sta leto preje zgorela in se zrušila »dvojčka« na Manhattanu. Zatem je leta 2008 izbruhnila velika ekonomska kriza, papež Frančišek pa v encikliki *Laudato si* leta 2015 poziva vse, posameznike, skupnosti, družine, lokalne skupnosti, države in mednarodno skupnost k ekološkemu spreobrnjenju. Istega leta je izbruhnila velika migrantska kriza; tega leta je sprejet pariški sporazum, ki pa kasneje ne upošteva dovolj zahtev o zaježitvi podnebnih sprememb.

Na vse te sodobne tegobe opozarja lanska pasijonska igra *Je vous donne la Terre*, ki so nam jo uprizorili v srednjeveški stolnici Saint-Laurent-des-Prés v Tullinsu. Tamkajšnja Association d'Education Populaire, nekakšna »Ljudska univerza«, že 27 let vsako leto v Velikem tednu uprizarja pasijonsko igro. V njej sta se prepletale Kristusov pasijon po Janezovem evangeliju in zgodbe treh protagonistov, ki jih četrti razlaga kot nujno družbene interaktivnosti v polju sprejemljive ekonomije in nujnega varovanja okolja. Lanski tullinski pasijon združuje in asociira sodobna osebna, moralna in družbena vprašanja kot ustrezna razlaga evangelijskih vsebin: Usmiljeni Samaritan, srečanje Jezusa s slepim Bartimajem in s cestnarjem Zahejem v Jerihi, vhod v Jeruzalem, izgon trgovcev iz templja,

² Naslov pasijonske igre v francoskem mestu Tullins spomladi 2019.

kruh življenja, zadnja večerja, Oljska gora, Pred Kajfo, Petrova zatajitev, Križev pot, spreobrnjenje razbojnika, Vstajenje, Jezus se prikaže apostolom, neverni Tomaž. Pri igri sodeluje nekaj imigrantov oziroma njihovih potomcev. Jezusa je tako igral simpatičen nègre Christopher Morgan, slepca, judovskega vojaka in solista, sicer lokalni kantavtor Luka Dufour, njegov sinček Gaël strežnika, Dizma, desnega razbojnika pa Saïdou Soumah. Zaključi se pasijon s Petrovim songom Luke Dufourja, ki skupnost nagovarja za delitev dobrin vsem. Lokalna akcijska skupina *Passiflore*³, ki skrbi za reintegracijo izgubljenecv s ceste, prejme ves izkupiček prodaje vstopnic za pasijon. Pasiflore letno sprejme sedemdeset pomoči potrebnih oseb in deluje na območju primerljivem s škofjeloškimi.

Avtor teksta, Jean Luc Grimaldi konča svoje razmišljanje z besedami: *Et voilà, tout ça c' était il y a deux mille ans. Je me demande bien ce que Jésus nous dirait aujourd' hui?* (In glej, vse to se je dogajalo pred 2000 leti. Sprašujem se, kaj bi nam Jezus povedal danes?) Avtor ponuja za odgovor ogled predstave. Moj je, *dekalog in ljubezen!*

JE ŠKOFJELOŠKI PASIJON SPEKTAKEL?

Večina pasijonov, zlasti novejših, nastalih zadnjih sto let, nekaj zadnjih sem sledil po Evropi, je podobnih kot je bil v Tullinsu – nagovarjajo sodobnega človeka s pozitivno aktualno problematiko. V tem kontekstu bi lahko v prvem hipu svojemu vprašanju odgovoril: »Škofjeloški pasijon (v nadaljevanju ŠP) je spektakel!« Taka, malce preohlapna trditev, je nespametna, čeprav se ŠP žal, pogosto tako tudi pojmuje. Res je namreč, da se je ob njegovi ponovni uprizoritvi na koncu prejšnjega stoletja o tem resno razmišljalo, o čemer smo že obširneje pisali. Če hočemo ŠP izvirno uprizarjati, ga pač moramo uprizarjati z vso bogato baročno inscenacijo in vsebino. Tako nam narekuje spoštovanje tradicije in ne nazadnje tudi zaveza UNESCO. Pri prvih treh režiserjih ŠP Marjanom Koka-ljem, Borutom Gartnerjem in Milanom Golobom in tudi pri četrtem, ki bo Romualdovo *Chef d'oeuvre* zopet popeljal po ulicah Škofje Loke, ni (bilo) težav, saj so Loško procesijo Velikega tedna poustvarili z vso duhovno, versko in kulturno identiteto. Za bodoče pa imamo tudi njihove varuhe v domačih odlokih, kapucinih in v Pasijonskemu vetru.

Vseeno pa velja spomniti na dve nevrvalgični točki.

Prva je ta, da je ambicija vsakega režiserja narediti kaj drugače ali kaj več. Če je »drugače« dobro premišljeno, kot je na primer jezikovno posodobljeno dramsko besedilo Ludvika Kaluže v uprizoritvi ŠP leta 2015, je taka odločitev pravilna. Ambicija, da se od ene do druge postavitve ŠP širi število nastopajočih,

³ Zdravilna pasijonka je tudi okrasna rastlina z lepimi cvetovi. Ime je dobila po petih pestičih, ki simbolizirajo pet Kristusovih ran.

pa že vodi v smer spektakla. Z druge strani pa bi bilo razmisliti, da se širi sama procesija z nekostimiranimi domačimi udeleženci, otroki, dijaki in odraslimi. Pri slednjih pa bi bili zelo primerni občinski svetniki v »loških« baročnih kostumih, katere bi lahko tudi sicer uporabljali ob občinskih slovesnostih, (na primer občinske proslave, vsakoletni obisk diplomatskega kora), na protokolarnih obiskih, srečanjih pobratenih mest, na historialu ...

Druga težava so večletne prekinitve uprizorjanj ŠP. Pravi pasijon je praviloma vsako leto, na Veliki petek, saj nosi večno ciklično odrešenjsko sporočilo! Pri nas gre to na vsakih šest ali sedem let. Tako je zapisano v občinskem odloku in v listini UNESCO. Meni se to, kljub imenitnosti, ne zdi prav, pa še na Veliki petek ga nikoli ne uprizorimo. A naj bo, kar je. Lahko pa bi vsako leto samo na Veliki petek šli po mestu z bolj preprosto pasijonsko procesijo, seveda brez tribun, premičnih odrov, nosačev, brez konjenice, s kratkimi izbranimi igranimi prizori, morda tudi s cehi in kajpak z glasbeniki. Morda je letošnji napovedan Križev pot po mestu primeren izziv za razmislek, kako naprej.

Za avtentičnost je institucionalizacija ŠP nevhvaležno breme, tudi neke vrste pasijon. Za konec dodajamo misel p. Marjana Kokalja DJ, prvega režiserja Škofjeloškega pasijona v Škofji Loki na prehodu stoletja in tisočletja, ki jo je povedal na predavanju v Selcih 14. marca 2017 ob 100. letnici smrti sorojaka dr. Janeza Evangelista Kreka.

»Škofjeloški pasijon je odmev liturgije, ki je resnično dejanje, resnični stik Boga in človeka, resnično življenje, ni igra. Je skrivnost, ki se je ne da popolnoma razložiti. Združuje spokornost in dramo. Spokornost pa objema trpljenje v središču. Bratje kapucini so vedno vabili k duhovni pripravi, da bi bolje posredovali vsebino. Scena je minimalna, prostor pa zajema ves svet – dogaja se lahko kjer koli. Čas je Veliki petek, ki spodbuja razmišljanje. Sicer brez pridržkov združuje različna obdobja – od srednjega veka do baroka ...«.⁴

⁴ Andreja Ravnikar Megušar, Gibanje Pasijonski veter, v: PD 14/2019, str. 117